

tukaj, kamor stopiš in kamor pogledaš! Zdi se človeku, da je nekakšno prazen, votla posoda brez dna in pokrova; noč brez luči in brez temè . . . nič!»

Nenadoma se je zasmejal naglas.

»Nekaj pa mi je ostalo v spominu in se mi povrne vselej, kadar ugledam močnik na krožniku, ali kakšno tako vodeno, sivkasto zmes . . . Marširali smo noč in dan, dan in noč, da se Bog usmili . . . brez ceste in poti, čez polje in močvirje, kar dalje, kdo vé kam. Tovariš me je vodil za roko, zato ker nisem videl skoraj nič; levo oko mi je bilo izteklo, desno se je solzilo. Bolelo me ni posebno, tudi truden pravzaprav nisem bil preveč, samo lačen sem bil, lačen od sile, da bi jedel travo, če bi je kaj bilo. Naletela sva na kopico trupel, ki so ležala tam že morda tri dni. Pokleknila sva, pa ne da bi molila za uboge duše, temveč . . . Tornistri so bili vsi prazni, morda so naju bili že drugi prehiteli. Tipal sem po suknjah, po hlačah in res sem nazadnje obtipal nekaj, kar je bilo podobno zdroljenemu prepečencu, namočenemu v luži in krvi, zabeljenemu z mrtvaškim duhom. Tisto zmes sem pojedel vse do kaplje in trohe.«

Spet se je nasmehnil čemerno in porogljivo, izza kota ustnic, vse po šegi starcev.

In še včeraj je prepeval . . .

Jaz pa vem, kam pojdem, jaz pa vem, kje so luči prižgane — kako, da se nisem že prej domislil? K zibki pojdem; dvoje milih plamenov, neugasljivih, se tiho in mirno smehljá iz nje; angel božji drži roke nad njima, dokler ne zasije zarja nad gorami. —

XV. Pobratimi.

Mnogokdaj se primeri, da se v enem samem trenutku odpró vsa srca in skozi široka vrata prikipi duša v lica, v oči in na jezik, tako da so si ljudje mahoma podobni kakor brat bratu; ker bratje so si v najsvetejših globočinah. Združijo se v veliki radosti, ali v silni bolesti, v blagoslovu ene milosti, pod težo enega udarca; vsi glasovi so en sam vrisk, en sam vzdih. Ena luč obžari obraze in v njenem svitu so si enaki, so vsi enako spomladanji ali enako mrtvaški.

Časih odpahne narahlo prislonjene duri src le bežen dih; prikaže se le ozka, svetla špranja, komaj za hip, toda prikaže se. Zgodi se v gledališču, zgodi se na cesti, da se spogledajo ter se smehljaje pozdravijo tujci ob eni sami besedi, ki je ljuba vsem, ob enem samem veselem solnčnem žarku, ki je nepričakovan zablislil izza oblakov.

Pozdravili so se in koj so si tujci, ne poznajo se, ne mislijo več drug na drugega; svetla špranja je ugasnila, tiho so se zaprle duri. Ali kakor je bil bežen tisti trenutek, bratje so si bili v njem in srce se je poljubilo s srcem.

Kadar pa buti v vrata vihar, jih odpre siloma in sunkoma nastežaj, da zaječé in se stresejo v tečajih. Takrat ni več nobenih skrivnosti; kar bi drugače molčalo navekomaj, privre kvišku brez strahu. Srca, prej zaklenjene izbe, so prostrane, svetle veže, kamor stopi s ceste, kogar je volja. »Ob tisti uri so se ljudjé, ki se prej nikoli niso videli, kar na očitnem trgu objemali in poljubovali.« Čigava je bila roka, ki je samolastno odpahnila vrata zaklenjenih človeških src? Ni zapisano in tudi ni poglavitna stvar. Poglavitna stvar je, da so se ob tisti uri ljudje objemali in poljubovali, da so se spoznali v svojem bratstvu. Srce hrepeni in čaka željno, da bi se smelo razodeti srcu, tako da bi se zrušili vsi jezovi in bi se do kaplje prelilo drugo v drugo. Bog usliši to željo po svoji modrosti, kadar je čas, in pošlje na svet nezaslišano radost, ali brezmejno gorjé.

Med jetniki sem bil in v spominu komaj še razločim obraz od obraza, glas od glasú. Vse oči so gledale enako, ena skrb je bila v njih, ena bridkost, en strah, eno upanje. Poprej so si bili tujci, življenje jim je teklo v tako različnih, oddaljenih strugah, da bi se pač nikoli ne bile srečale, nikdar spojile; govorili so različne jezike, mislili različne misli, gospodje so bili in hlapci. Zdaj so si bili blizu, so se poznali do najtišjih celic, kakor da so ležali nekoč v eni zibki. Kmalu so si bili podobni v lica in celó po govorici in hoji; ker srca so bila odprta in so bila eno ter so ustvarila le eno podobo. Tudi kadar so se sporekli med seboj do hudega, so se sporekli bratje; ni je bilo moči, tudi v njih samih ne, ki bi bila mogla zaloputniti duri, odprte nastežaj. Če se izlije iz tvojega srca le ena kaplja v srce človeka, ki gre mimo, ostane tam za zmerom, te za zmerom druží z njim, ki je morda že v grobu. Kadar se spomnim nanje, se spomnim na vse, vendarle razločim en sam obraz, ene same oči, slišim le en glas, ki mi je mil in ljub, kakor je bolesten in poln grenkobe.

Mnogokdaj se mi je sanjalo, da vidim brezštevilna mrtva trupla, nakopičena na poljani, ki se razprostira brez konca. Ta trupla so okrvavljena in oblatena; toplo spomladansko solnce sije nanja, ali ne ganejo se. Vselej, kadar se mi je tako sanjalo, se mi je zdelo, da so ti blede obrazi, ki več ne gledajo in več ne dihajo, čisto enaki drug drugemu, kakor da je bila v zadnjem trenutku ena

sama misel okamenela na vseh; in da se roke, te koščene in krvave, trdno oklepajo druga druge. Tako, s to zadnjo mislijo v srcu in na licu in s temi sklenjenimi rokami so se napotile duše pobratimov na ono stran.

Razbolele so moje oči, vsaka podoba se jim prikaže prevelika, prenasilna, morda celó popačena; ali če jih zatisnem, vidim toliko jasneje, kar je: srce gleda z očmi, ki nikoli ne lažejo. Če stopim na cesto, se mi zdi, da nosijo ljudje očitno znamenje, vsi enako — kakor žebelj, s kladivom v čelo zabit. Kdo vé, morda ima vsakdo med njimi še svoje posebne skrbi, še svoje posebno življenje tam kje za plotom, kakor nosi vsak svojo suknjo in svoj klobuk; to znamenje pa jih druži in brati, tako da ni nobene skrivnosti med njimi. Ena sama misel je, velika, težka in grenka. Vse njih nehanje, vsaka beseda in vsak korak se ravna po neizprosni ukazih te misli; njeni sužnji so. Časih

morda poskušajo, da bi se otresli tega strašnega suženjstva; ali ne dá se, niti s trenom trepalnice ne; še v smehu se razodeva, še v vinski popevki, še v pohotni kvanti. Kdor se upira tej misli, kdor bi ji hotel pobežniti kam vstran, v toploto, pod solnce, tisti je hinavec; in koj se mu na očeh in v besedi pozna, da je hinavec. Naširoko so odprta srca in žalost se preлива v žalost, groza v grozo. Srečaš tujca iz daljnih krajev in nič ti ni tujega v njem. »Kako je tebi, brat moj?« ga pozdraviš; in že te je sram vprašanja.

Ali ura pride nekoč, ko bo odprl srca topel spomladanski veter, ko si bodo obrazi enaki v veselju, ne v bridkosti, ko se bodo ljudje pozdravljali s cvetjem ovenčani in z glorio ljubezni. »Kako je tebi, brat moj, ki si mi bil brat v bolesti? ...« Morda jih bo še nekaj, vsaj nekaj, ki bodo dočakali tisto blagoslovljeno uro. O, da bi bila med njimi tudi ti in jaz! —

Ranjenec.

Veter tuli. Blisk se vžiga iz noči,
oči slepi. V moji duši smrt divja.
V žični ograji visim in moja kri
v črnem curku v sneg kapljá.

Mesec vzhaja in razliva nad polje sijaj.
Vzrl sem smrt — glej, nje oči so bele
in lepe ko drevo cvetoče, ko je maj.
Ah, še niso rane mi izkrvavele!

Kaj ne diham vonja rož v bližini?
Kaj gre skoz noč in kliče? — Mati?
Otrok? Žena? O, kaj kriči v daljini?
V bolečini vas ni več spoznati.

Veter tuli. Tudi v duši je zamrl glas.
Kako ima groza prelepe oči!
Ognjene peruti so padle na samotno vas.
Še zvezda se je utrnila. Le smrti še ni.

France Bevk.

Skrita pesem.

Zapel sem polju pesem
o Tebi, skriti Bog.
Glej! in polja so pšenična
mojo pesem razumela
in skrivnostno zadrhtela:
„Tvoja pesem je resnična.“
Proti svetemu šotoru
vila so se v šumnem zboru —
polna cerkev prošnjih rok.

Zapel sem jo veselo
pod zvezdnato nebo.
In krdela so visoka
tajno pesem razumela
in jasneje zažarela:
„Tvoja pesem je globoka.“
Doli k svetemu šotoru
gledala so v enem zoru —
eno blaženo oko.

Zapel sem jo v bolesti
vsem bratom kroginkrog.
Množicam je neumljiva;
slušali so jo z nasmehom
in prišteli tajnim grehom:
„Tvoja pesem je sumljiva.“
Grem, poklekнем sredi hrama:
„Ah! kako godí se vama,
skrita pesem, skriti Bog!“

Silvin Sardenko.